

Nazan Maksudyan: Soykırım ve Çocuklar

Posted on 08/05/2017

Önce 1894-1896 Hamidiye Katliamları, ardından 1909 Adana Katliamı, son olarak 1915'te Ermenilerin yaşadığı coğrafyaya istisnasız yayılan sistematik ve organize soykırım neticesinde çok sayıda Ermeni çocuk yetim kalmıştır. 1915 katliamlarını, olayların birincil tanığı ve öznesi çocukları (yetimleri) merkeze alarak anlama çabası, sahiplenme ve mülkiyet mücadelesini ön plana çıkarır. Ergenlik yaşlarında olan erkek çocukları hariç tutarsak, çocuklar yetişkin erkekler gibi ilk anda öldürülmemiş ve sürgün kafilelerinde kadınlarla beraber yol almıştı. Henüz bebek yaşta olanları kısa zamanda açlık ve susuzluktan hayatını yitirmişti. Hayatta kalabilen 'sahipsiz' çocuklar ise aynı emval-i metruke gibi taliplileri arasında mücadeleye yol açmıştı. Acınacak hallerine ve zavallılıklarına rağmen yetim çocuklar yardıma gönüllü rakip talipler arasında mücadele ve kavgaya yol açmıştır. Farklı misyoner grupları, farklı din ve etnik kökenden hane halkları, Osmanlı devleti, hatta yabancı devletler bu çocukları "kurtarmak" istemiş, yetimler paylaşılammıştır.

Denilebilir ki yetimlere sahip olmak için verilen aralıksız mücadele, adeta Birinci Dünya Savaşı'nın Osmanlı cephelerinden biri haline gelmişti. Çatışmanın farklı taraflarına göre yetimler ya kaçırılıyor ya kurtarılıyordu. Binlerce Ermeni yetimi Müslüman haneler tarafından sahiplenilir ve Müslümanlaştırılırken, Ermeni yetkililer ve hayatta kalan aile üyeleri en genç kuşağın dini ve dilsel kimliklerini kaybetmelerine engel olmak için çocukları geri almak için uğraşıyordu.

Osmanlı Ermenilerinin İttihatçı iktidar tarafından maruz kaldığı soykırım, sadece tehcir ve katliam anlamına gelmiyordu. Devlet aynı zamanda Ermeni olmayan nüfusun genelini de soykırım sürecinde yer almak için teşvik ediyordu. Bir yandan Ermeni mülkleri yağmalanıyor, bunun yanı sıra kadın ve çocuklar sahipleniliyordu. Müslüman Türkler ve

Kürtler sürgün kabilelerinden istedikleri kişiyi alıkoymakta serbestti. Müslüman haneler gözlerine kestirdikleri Ermeni kadın ve çocukları evlerinde alıkoymakta beis görmüyordu. Özellikle devlet memurları ve askerler tarafından kafileden zorla ayrılıp sahiplenilen çocuk sayısı çok fazladır. Sayısız sözlü tarih görüşmesi, güzel kızların kaçırıldığı ve kadın ve çocukların açık arttırmayla satılan hayvan muamelesi gördüğünün altını çiziyor. Bazı anneler çocuklarını onlar dönene kadar bakılmaları için güvenilir Müslüman komşularına emanet ediyordu - çoğu geri dönemeyeceğini hesaba katmamıştı ya da en azından çocuklarını kurtarmak istiyordu. Bazen de Ermeniler çocuklarını para, yiyecek ya da diğer aile üyelerinin korunması için rehin vermeye razı gelmişti. Lerna Ekmekçioğlu'nun ifadesiyle, Jön Türkler Ermenilerin legal olarak kaçırılması, evlerde, fabrikalarda, tarım arazilerinde çalıştırılması ve sömürülmesi için uygun iklimi sağlamıştı.

Hasta, zayıf, çoğu zaman kirli, bitli, zavallı yetimlerin, devletlerin yük gibi görüp bugün bile kötü koşullarda yaşamaya mahkum ettiği kimsesiz çocukların bu kadar kıymete binmesi başlı başına ilginçtir. Ancak, şurası bir gerçektir ki çocukların yeni bir dil öğrenme, yeni bir dine inanma, yeni kimlikler edinme becerisine duyulan inanç, on dokuzuncu yüzyıl katliamlarında çok sayıda hayatın kurtarılmasına yaramıştır - daha katı bir ırkçı anlayışın hakim olduğu yirminci yüzyılda, genetik, soy, kan gibi sözde bilimsel sebeplerle çocukların da öldürülmesi gerektiği düşünülecekti. Ermeni yetimleri, dinlerinden, dillerinden, kimliklerinden bağımsız olarak, tabula rasa ilkesine dayanan eğitim anlayışına paralel şekilde boş sayfalar gibi değerlendirilmiş ve bu yüzden değerli bulunmuştur. Kolay yoldan her türlü kimliği benimseyecekleri, kısa sürede Protestan, Katolik, Müslüman yapılabilecekleri düşünülmüştür.

Güzel bulunan genç kızlar, kadınlar hemen evlere alınmış, akıllı, sevimli bulunan erkekler evlat edinilmiştir. Kısmen devşirme geleneğinin de etkisiyle olsa gerek, Ermeni çocukların, bir 'geri dönüşüm' (recycle) sürecine tabi tutulduktan sonra, başka türlü değerlendirilebileceklerine, her şeye dönüştürülebileceklerine dair iyimser bir algı söz konusudur. Başka bir açıdan yaklaşırsak, çocuklar tehdit olarak algılanmamıştı. Eli silah

tutabilir diye düşünölen biraz daha büyük erkek çocuklar hariç, çocuklar soykırımın doğrudan hedefi değildir. Öte yandan, çocukları öldürmemek, bazı Ermenileri hayatta bırakmak anlamına gelmiyordu. Bilakis, Ermeniler nüfus olarak azalırken, ihtidalar neticesinde Müslümanlar çoğalıyordu. Dolayısıyla, Ermeni yetimleri köksüzleştirilmiştir. Kimliğin dil ve din üzerinden belirlendiği bir dünyada, kimliklerini kaybetme tehlikesi yaşamışlar ve çoğunlukla da kaybetmişlerdir. Sayıları yüz binlere ulaşan Ermeni yetimleri çoğunlukla evlatlık (ya da eş olarak) hanelere alınmış ya da yetimhanelerde Müslümanlaştırılmıştır.

Milliyetçi nüfus siyaseti çocukları sahip olunacak, kaçırılacak, şekillendirilecek bir metaya dönüştürmüştür. İmparatorluktan ulus devlete geçiş sürecinde nüfus çokluğu ulusal bir zenginlik olarak görülüyordu. Ana babasının kim olduğundan ya da belli bir yaşa kadar nasıl bir sosyalleşmeden geçtiğinden bağımsız olarak ulusal cemaate dahil edilecek her bir birey toplam nüfusu artırması bağlamında değerliydi. Doğum oranlarının oldukça düşük olduğu bir dönemde, Ermeni yetimlerle nüfusu arttırmak makul bulunmuş olmalıdır. Üstelik Ermenilerin de Wilson ilkeleri uyarınca 'kendi kaderini tayin hakkı' talebinde bulunacağı düşünülürse, hayatta kalan Ermenilerin yekununu bu sefer cana kast etmeyen yöntemlerle azaltmak Türk milliyetçilerinin çıkarlarına daha uygundu.

Kaynak: baslangicderti.org